

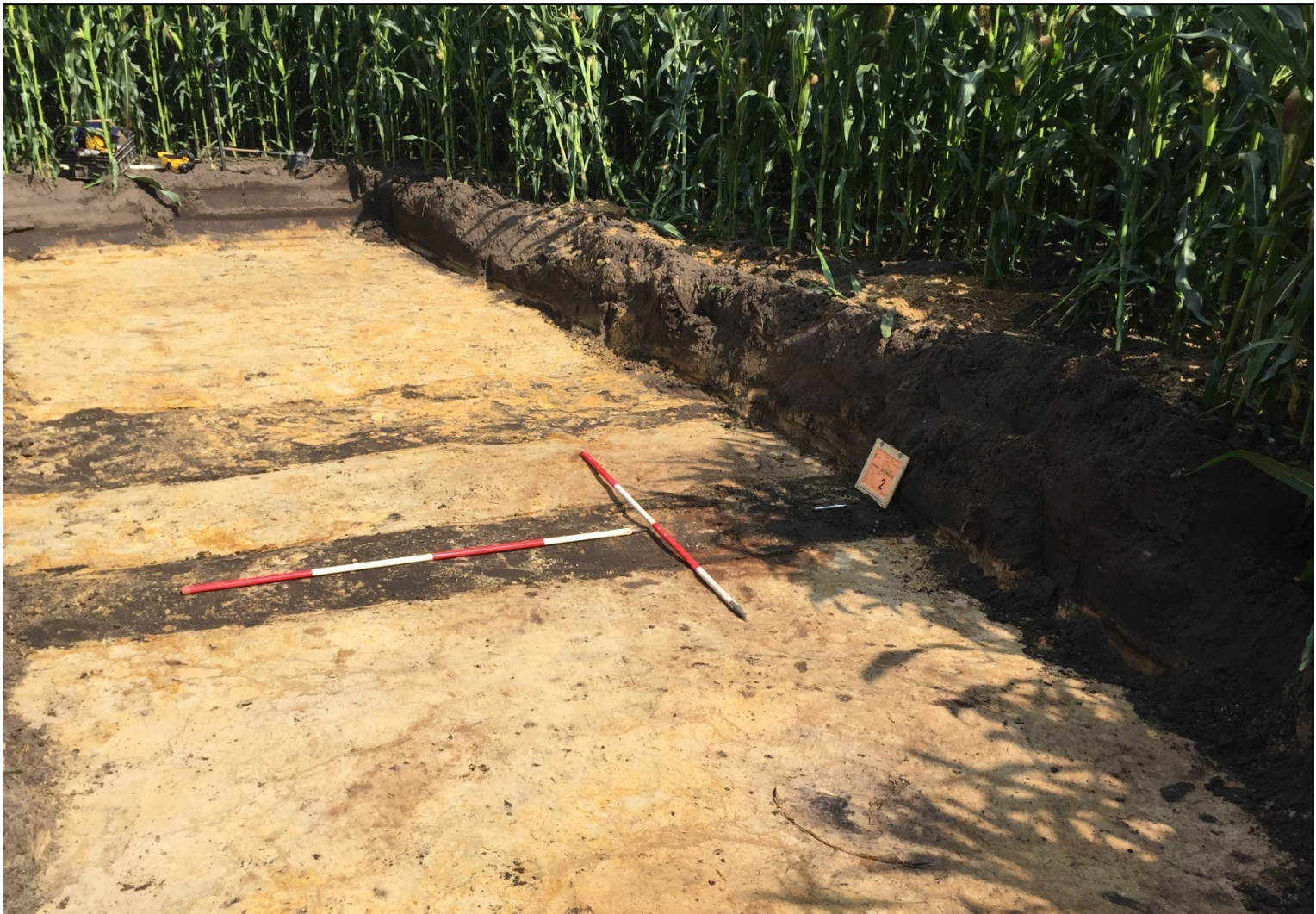
Transect-rapport 3640

Oostelbeers, Driehoek, deelgebied 1 Gemeente Oirschot (NB)

Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven,
karterende en waarderende fase

transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES

Colofon

Titel	Oostelbeers, Driehoek, deelgebied 1. Gemeente Oirschot (NB). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase
Rapportnummer	Transect-rapport 3640
Auteurs	A. Pels-Ouweneel / M. Sonneveld
Versie	Concept, versie 1.1
Datum	26-10-2021
Projectnummer	21050069
Onderzoeksmelding	5097999100
Opdrachtgever	H. Deenen
Uitvoerder	Transect b.v. Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Bevoegde overheid	Gemeente Oirschot
Adviseur bevoegde overheid	R. Berkvens, Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant
Toetsing bevoegde overheid	In aanvraag
Beheer en plaats documentatie	Transect b.v., Nieuwegein
Omslagafbeelding	Foto van het plangebied

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. A.A. Kerkhoven Senior KNA Archeoloog	26-10-2021	

ISSN: 2211-7067

© Transect b.v., Nieuwegein

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van H. Deenen heeft Transect b.v. op 4 augustus 2021 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Driehoek, deelgebied 1, te Oostelbeers (gemeente Oirschot). De aanleiding voor het onderzoek werd gevormd door het voornemen om een ruimte-voor-ruimte woning te realiseren binnen het deelgebied, dat een oppervlakte heeft van 940 m². De precieze oppervlakte van de woning en diepte van de funderingen zijn nog niet bekend.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn drie sporen en vier vondsten aangetroffen. Twee proefsleuven van 12 x 4 m zijn aangelegd in de top van het dekzand op een diepte van gemiddeld 18,30 m +NAP (60 cm -Mv). De drie sporen bestaan uit twee greppels en een kuil of ploegspoor uit de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd en zijn gerekend tot het complextype 'sporen van landgebruik'. De greppels zijn niet teruggevonden op kaarten vanaf de vroeg-19e eeuw en zouden ofwel een oudere datering kunnen hebben (maar niet ouder dan de Late-Middeleeuwen), of ze zijn nooit gekarteerd geweest. Slechts vier wandfragmenten roodbakkend aardewerk zijn gevonden in de greppels S.1 en S.3 die in de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd werden gedateerd. De scherven zijn aangetroffen in een secundaire context (in de greppels terechtgekomen bij de demping ervan) en zeggen daarmee weinig over het gebruik van het onderzoeksgebied in het verleden.

De bodem bestaat uit een bouwvoor (S.1000), gelegen op lichtgeelwit, lemig dekzand (S.3000) in werkput 2. In werkput 1 werd tussen beide bodemlagen een (sub-)recent bouwlanddek aangetroffen (S.2000), die niet nader gedateerd kon worden bij gebrek aan vondsten, maar is niet gehomogeniseerd en bevat lichtgeelwitte zandvlekken her en der. De bodemopbouw in werkput 1 is dus meer intact dan in werkput 2. De C-horizont lijkt licht te zijn afgetopt, zeker in werkput 2 waar S.2000 ontbreekt en de bouwvoor direct op het dekzand ligt.

De hoge verwachting op archeologische resten uit het Neolithicum - de Late-Middeleeuwen vanuit het vooronderzoek (Lepage 2018) kan deels worden bevestigd. Voor de periode Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd geldt een hoge verwachting op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek, terwijl voor de overige perioden een lage verwachting geldt.

Het onderzoek moest de vraag beantwoorden of in het onderzoeksgebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is (PvE, Magdelijns 2021). Samenvattend maken de drie sporen in het onderzoeksgebied onderdeel uit van het complextype 'sporen van landgebruik' uit de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd, die op basis van de waardestelling geen onderdeel uitmaken van een behoudenswaardige vindplaats.

Selectieadvies voor het plangebied

In deelgebied 1, het onderzoeksgebied, is geen behoudenswaardige vindplaats aangetroffen. Wij adviseren dan ook dat het plangebied wordt vrijgegeven voor verdere ontwikkeling. Het bevoegd gezag heeft beslissingsbevoegdheid in deze en zal al dan niet instemmen met dit advies.

In het algemeen attenderen wij erop dat bij grondwerkzaamheden alsnog archeologische resten kunnen worden aangetroffen, ondanks het uitgevoerde onderzoek. Hiervoor geldt vanuit de Erfgoedwet een wettelijke verplichting om archeologische resten te melden. Dit kan via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) te Amersfoort, dan wel via de gemeente.

Inhoud

1.	Aanleiding	7
2.	Vooronderzoek.....	9
3.	Doel en onderzoeksvragen.....	13
4.	Methodiek.....	14
5.	Resultaten	17
6.	Waardestelling	24
7.	Conclusie en advies	26
Geraadpleegde bronnen		27
Bijlage 1.	Archeologische periode-indeling voor Nederland	29
Bijlage 2.	Allesporenkaart	30
Bijlage 3.	Vlaktekeningen.....	32
Bijlage 4.	Sporen- en lagenlijst.....	34
Bijlage 5.	Vondstenlijst	35
Bijlage 6.	Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	36

1. Aanleiding

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Oirschot
Plaats	Oostelbeers
Toponiem	Driehoek, deelgebied 1
Kaartblad	51C
Perceelnummer	G 399
Centrumcoördinaten	147.297 / 386.792
CMA/AMK-status	N.v.t.
Archis-monumentnummer	N.v.t.
Oppervlakte plangebied	Circa 490 m ²
Oppervlakte onderzoeksgebied	Circa 490 m ²
Huidig grondgebruik	Landbouwgrond

In opdracht van H. Deenen heeft Transect b.v.¹ op 4 augustus 2021 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Driehoek, deelgebied 1, te Oostelbeers (gemeente Oirschot; figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek werd gevormd door het voornemen om drie ruimte-voor-ruimte woningen te realiseren in drie deelgebieden (figuur 1). Deelgebied 1 heeft een oppervlakte van 940 m², waarbinnen een van de woningen wordt gebouwd. De precieze oppervlaktes van de woningen en dieptes van de funderingen zijn nog niet bekend. Het is niet uitgesloten dat er kelders worden aangelegd onder de woningen (bron: opdrachtgever).

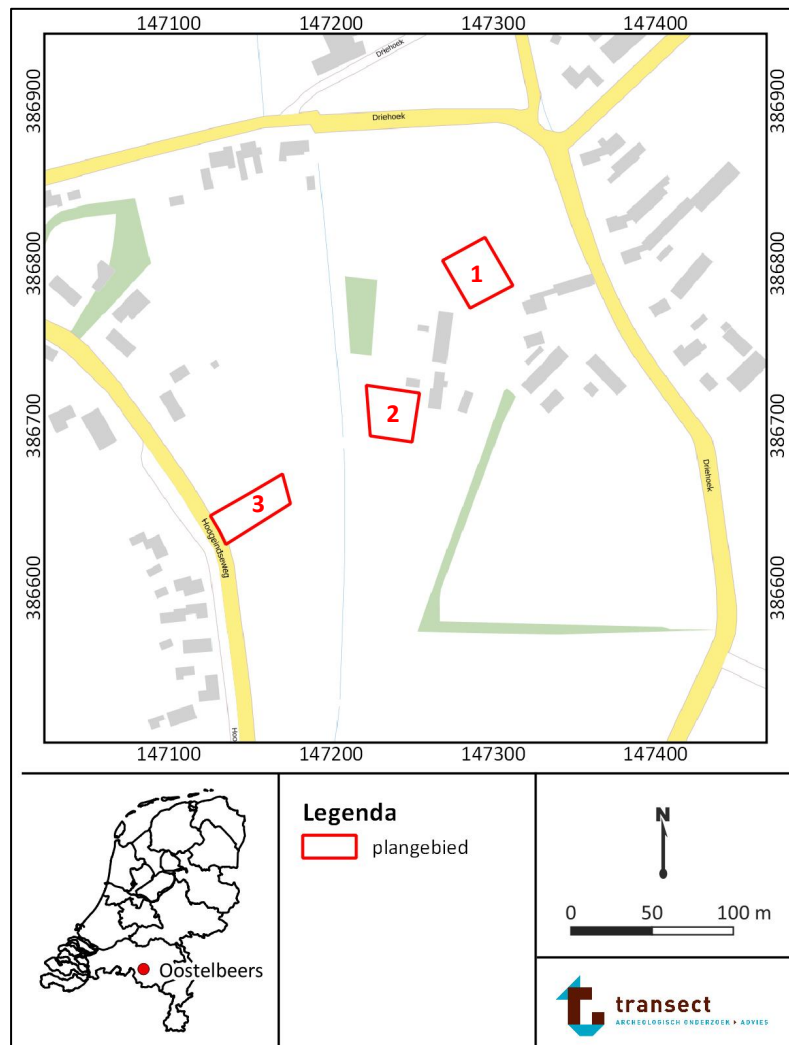
Volgens het vigerende bestemmingsplan (*Buitengebied Fase II, 2013*) heeft deelgebied 1 een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 3. Deze dubbelbestemming is gebaseerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Oirschot (Berkvens *et al.* 2011). De Waarde - Archeologie 3 is gebaseerd op de ligging van dit deel van het plangebied ter plaatse van historische kernen of historische erven. Bij deze waarde is archeologisch onderzoek verplicht bij bodemingrepen groter dan 250 m² en dieper dan 30 cm -Mv.

In december 2018 is een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ter plaatse van deelgebied 1 en een gebied ten noorden hiervan (Lepage 2018; Transect-rapport 1996). Hieruit bleek dat het onderzoeksgebied een hoge verwachting heeft op archeologische resten uit de periode Neolithicum – IJzertijd, vanwege de aanwezigheid van archeologische indicatoren in de zeefresiduen. Ook voor de periode Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd is er een hoge verwachting op archeologische resten, vanwege de vondst van aardewerk daterend vanaf de 13^e eeuw. De top van het bodemprofiel bleek verploegd tot een diepte van 50 - 70 cm -Mv, maar diepere grondsporen zouden nog aangetroffen kunnen worden.

¹ Transect b.v. voldoet aan de eisen zoals gesteld in de kwaliteitsnorm 'BRL SIKB 4000', versie 4.1, en is gecertificeerd door middel van een procescertificaat. Transect b.v. is certificaathouder van de volgende protocollen: 'KNA Protocol 4001 Programma van Eisen', 'KNA Protocol 4002 Bureauonderzoek', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Overig', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Proefsleuven' en 'Protocol 4004 Opgraven', en staat geregistreerd bij het RCE en de SIKB.

Op basis hiervan heeft de bevoegde overheid besloten dat een vervolgonderzoek moest worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek bij deelgebied 1 (onderzoeksgebied).

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de bevoegde overheid en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1). In dit rapport zijn de resultaten van het onderzoek beschreven en wordt een advies geformuleerd over de al dan niet te nemen vervolgstappen.

Figuur 1. Topografische kaart met de locatie van het plangebied. Bron: pdok.nl.

2. Vooronderzoek

Eerder uitgevoerd onderzoek	
Bureauonderzoek en boringen - deelgebied 1	
Uitvoerder	Transect b.v.
Uitvoeringsperiode	2018
Uitvoeringsmethode	Bureauonderzoek en boringen
Rapportage	Lepage, H.A.S., 2018. <i>Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase. Oostelbeers, Driehoek (ong.), gemeente Oirschot (NB), Nieuwegein</i> (Transect-rapport 1996).
Onderzoeksmeldingsnummer	4658079100
Vondsten/monsters/documentatie	Digitaal: E-depot, Archis3 Vondstdocumentatie: geen vondsten.
Bureauonderzoek en boringen - deelgebieden 2 en 3	
Uitvoerder	Transect b.v.
Uitvoeringsperiode	2021
Uitvoeringsmethode	Bureauonderzoek en boringen
Rapportage	Boelsma, J., M. Sonneveld, 2021. Oostelbeers, Hoogeindseweg. Gemeente Oirschot (NB). Een Inventariserend Veldonderzoek (verkennende fase), Transect b.v., Nieuwegein (Transect-rapport 3670).
Onderzoeksmeldingsnummer	5125456100
Vondsten/monsters/documentatie	Digitaal: E-depot, Archis3 Vondstdocumentatie: geen vondsten.

2.1 Landschap²

Het onderzoeksgebied ligt in het Zuid-Nederlands zandgebied, in een terrassen- en dekzandgebied dat wordt doorsneden door verschillende beken en beekdalen. Het onderzoeksgebied ligt volgens de geomorfologische kaart in een zone met dekzandruggen, met of zonder een oud bouwlanddek (kaartcode 3L5). Ten zuiden is een dekzandrug gekarteerd (kaartcode 3K14), die ook af te leiden valt aan de hogere ligging van dit gebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Het onderzoeksgebied en de dekzandrug zijn gelegen op de flank van een landduin (kaartcode 4L8), dat in oost-west richting ligt ten zuiden van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied ligt mogelijk in een gradiëntzone (een overgangsgebied tussen hogere en lagere gebieden) dat verkozen werd voor bewoning door prehistorische jagersverzamelersgroepen.

Op de bodemkaart is het onderzoeksgebied niet gekarteerd vanwege de ligging in bebouwd gebied. In de omgeving zijn laarpodzolgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand aanwezig (kaartcode cHn21). Het is waarschijnlijk dat laarpodzolgronden of enkeerdgronden aanwezig zijn in het onderzoeksgebied.

Laarpodzolgronden en zwarte enkeerdgronden bestaan uit een laag opgebrachte humeuze grond, ontstaan vanaf de Middeleeuwen door het aanrijken van de bovengrond met potstalmest, mest en afvallagen. Hierdoor kan een ophoging van circa 30-50 cm ontstaan dat wordt gerekend tot de laarpodzolgronden. Als deze laag dikker is dan 50 cm wordt het gerekend tot de enkeerdgronden (Doesburg *et al.* 2007). Het gevolg van het opbrengen van een dergelijk oud-bouwlanddek is dat de

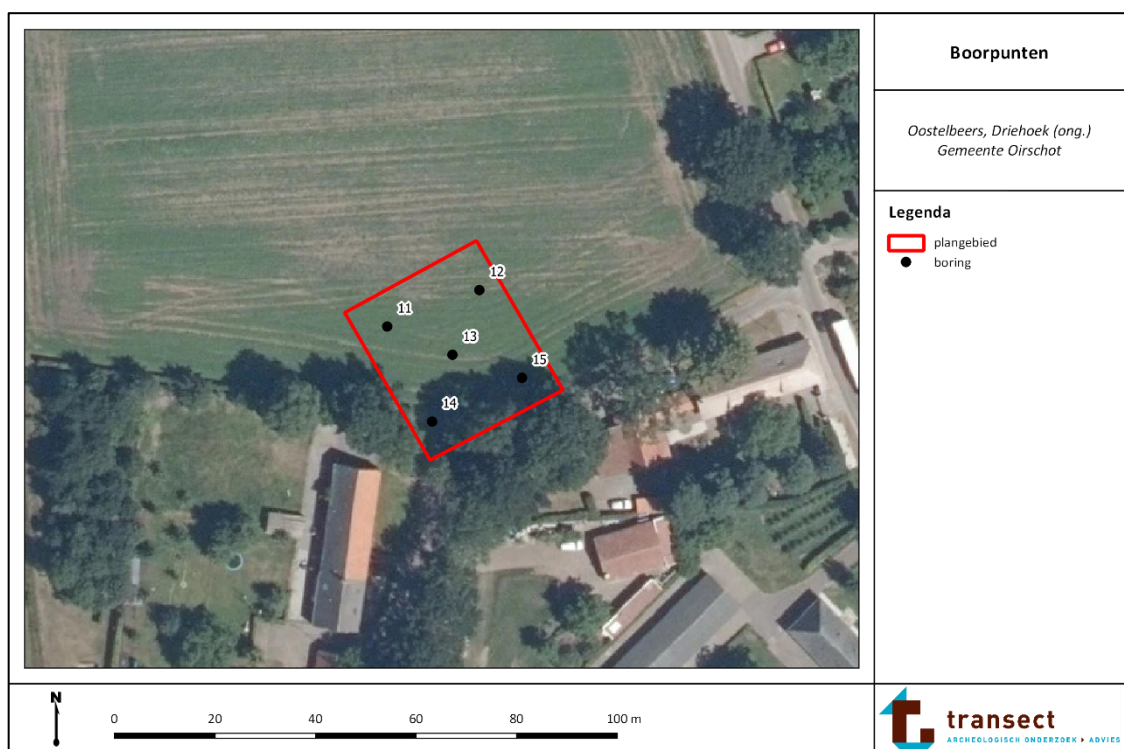
² Teksten in hoofdstuk 2 op basis van / overgenomen uit het vooronderzoek (Lepage 2018) en het PvE (Magdelijns 2021).

onderliggende oorspronkelijke bodem beschermd en geconserveerd is geweest, wanneer de agrarische werkzaamheden deze niet hebben geraakt. Er kan hierdoor sprake zijn van een intacte bodem. Zowel sporen als vondsten kunnen in de bovenste delen van de Ah-, E- B- en C-horizont nog aanwezig zijn.

In het onderzoeksgebied is geen grondwatertrap gekarteerd vanwege de ligging in bebouwd gebied. Op basis van de omgeving wordt grondwatertrap VI verwacht. Dit duidt over het algemeen op relatief droge gronden, waarbij de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) tussen 40 en 80 cm -Mv wordt aangetroffen en de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) op een diepte van meer dan 120 cm - Mv.

Vooronderzoek

Uit het vooronderzoek blijkt dat de bodemopbouw in het onderzoeksgebied is verploegd tot een diepte van 50-70 cm -Mv. Boringen 11 tot en met 15 (figuur 2) zijn uitgevoerd binnen het onderzoeksgebied. In boring 11 bestaat de bodem tot een diepte van 1,6 m -Mv uit een opvulling, waarschijnlijk van een gedempte greppel of sloot. Hoewel de top van het bodemprofiel is verstoord, is de kans op aantreffen van archeologische resten in het onderzoeksgebied voornamelijk hoog. De verstoringsdiepte reikt in de meeste gevallen slechts tot 50 á 60 centimeter beneden maaiveld. Het is dan ook mogelijk dat eventuele diepere grondsporen zich nog steeds aftekenen in de top C-horizont. De aanwezigheid van archeologische indicatoren in de zeefresiduen (onder andere handgevormd en geglazuurd aardewerk, vuursteen en houtskool) wijst erop dat er vindplaatsen uit de periodes Neolithicum tot de Nieuwe tijd aanwezig kunnen zijn.

Figuur 2. Boorpuntenkaart uit booronderzoek (Uit: Lepage 2018).

Op basis van het verkennende booronderzoek in deelgebieden 2 en 3 is vastgesteld dat de natuurlijke ondergrond in beide deelgebieden bestaat uit dekzand. Dit dekzand is niet verspoeld en is onderdeel van een dekzandrug. De top van het dekzand bevindt zich in deelgebied 2 tussen de 40 en 50 cm -Mv (18,25 – 18,5 m NAP) en in deelgebied 3 tussen de 75 en 50 cm -Mv (met uitzondering van boring 9) (17,95 – 18,3 m NAP). In deelgebied 2 zijn in drie boringen sporen van bodemvorming aangetroffen in de top van het dekzand (boringen 3, 4 en 5). Deze sporen bestaan uit een Cg-horizont onder de bouwvoor. De top hiervan is aangetroffen tussen 40 en 50 cm -Mv (18,25 – 18,5 m NAP). De C-horizont is in deelgebied 2 aangetroffen tussen 45 en 80 cm -Mv (17,95 – 18,45 m NAP). Dit betekent dat in deelgebied 2 de top van het dekzand op een vergelijkbare hoogte is aangetroffen als in het proefsleuvenonderzoek in deelgebied 1 (Pels-Ouweneel en Sonneveld 2021) en dat hier nog archeologische sporen aanwezig kunnen zijn. Om deze reden wordt de lage archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bijgesteld naar een hoge archeologische verwachting voor de periode Neolithicum - Nieuwe tijd. In deelgebied 3 is in één boring een spoor van bodemvorming aangetroffen. Verder bevindt de top van het dekzand zich in deelgebied 3 iets lager bevindt (gemiddelde hoogte is 18,1 m NAP) dan de top van het dekzand uit het proefsleuvenonderzoek. Om deze reden geldt in deelgebied 3 een middelhoge archeologische verwachting voor de periode Neolithicum – Nieuwe tijd.

2.2 Archeologische waarden

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn slechts twee archeologische onderzoeken uitgevoerd, waarvan het rapport beschikbaar is. Deze worden hieronder besproken.

Ongeveer 320 m ten westen van het onderzoeksgebied is een AMK-terrein aanwezig. Hier zijn resten van een kerk en kerkhof aanwezig daterend uit de Late-Middeleeuwen (AMK-terrein 1339). Op het terrein is een oud bouwlanddek aangetroffen. Het terrein is omsloten door een aarden wal. Bij boringen (onderzoeksmelding 2010649100; Roymans 1999) zijn vondsten in de top van het onderliggende dekzand gedaan uit de Steentijd tot de Late-Middeleeuwen. De grenzen van het complex zijn nog niet duidelijk. Ook is binnen dit terrein een vondstmelding bekend (2933831100). Dit betreft de ruïne van een middeleeuwse toren uit de 14^e eeuw, die in de Late-Middeleeuwen werd verwoest door Maarten van Rossem.

Bij een archeologische begeleiding ca. 400 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied bleek dat de bodem verstoord is tot op het dekzand (tot ca. 70 cm -Mv). Hierin was materiaal uit de 20^e eeuw aanwezig. Dit is mogelijk veroorzaakt door de aanleg van een riool. Er werd wel een gedempte greppel uit de Nieuwe tijd gevonden (onderzoeksmelding 2414150100; Delporte 2014).

2.3 Historische achtergronden en huidig gebruik

Het onderzoeksgebied ligt ten zuidoosten van de dorpskern van Oostelbeers. Dit dorp is ontstaan uit een aantal buurtschappen en erven. Het onderzoeksgebied ligt binnen het buurschap De Hei Kant. Ten zuiden van de dorpskern van Oostelbeers heeft een oud kerkgebouw gestaan uit de 14^e eeuw, waarvan slechts de toren resteert. Rondom deze oude kerk was een kerkhof aanwezig en een essencomplex, omringd door een gracht en een aarden wal (AMK-terrein 1339). Volgens de landschapsanalyse van De Bont (1993) gaat de oorsprong van de wegen en akkercomplexen in de omgeving van het onderzoeksgebied terug tot voor 1500. Deze wegen zijn nu nog herkenbaar. Bekend is dat in de omgeving van Oostelbeers ontginningen hebben plaatsgevonden met ontgrondingen. In het onderzoeksgebied zijn geen ontgrondingen gekarteerd (bron: ontgrondingenkaart Noord-Brabant 1950-1998).

Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Brabant heeft de Driehoek een hoge waarde. Op het kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 is het onderzoeksgebied onbebouwd. Ook op latere topografische kaarten en tot op heden blijft het onderzoeksgebied onbebouwd.

Momenteel is het onderzoeksgebied in gebruik als landbouwgrond, waarmee verstoringen als gevolg van landbouwactiviteiten in de ondergrond aanwezig kunnen zijn. Ook is richting Hoogeind een deel van de gronden afgegraven in verband met de aanleg van de provinciale weg.

2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het onderzoeksgebied heeft een hoge verwachting op archeologische resten uit de periode Neolithicum - Nieuwe tijd. Vanwege de verploeging van de top van het bodemprofiel is de verwachting voornamelijk gericht op archeologische grondsporen, met een gemiddelde spoordichtheid. Uit het vooronderzoek bleek dat het archeologisch niveau aanwezig is in de top van het dekzand, onder een verploegde laag, vanaf 50 - 70 cm -Mv.

Uit de periode Neolithicum - Late-Middeleeuwen moet rekening worden gehouden met sporen van landgebruik en nederzettingsterreinen, die voor een belangrijk deel uit grondsporen bestaan. Deze kunnen vondstarm zijn, zeker voor wat betreft de Late-Bronstijd tot en met Middeleeuwen. Nederzettingsterreinen kunnen zich onder andere kenmerken door erfstructuren, bestaande uit huisplattegronden, bijgebouwen (zoals spiekers), erfgreppels, omheiningen (staken- en palenrijen), waterputten en kuilen. Uit de periode Bronstijd - Vroege-Middeleeuwen kunnen bovendien grafvelden in de vorm van urnenvelden en inhumatiegraven worden verwacht. Uit de Nieuwe tijd worden sporen van landgebruik verwacht, zoals greppels en verkavelingsstructuren.

3. Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit proefsleuvenonderzoek is het toetsen en aanvullen van de archeologische verwachting door het opsporen en het waarderen van eventueel aanwezige archeologische resten. Het onderzoek moet, voor zover mogelijk, inzicht geven in de aard, datering, omvang, gaafheid, conservering en begrenzing van de mogelijk aanwezige archeologische resten.

De vraagstelling uit het Programma van Eisen (Magdelijns 2021) luidt: *Het onderzoek moet de vraag beantwoorden of in het onderzoeksgebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is.*

Deze vraagstelling wordt onderzocht aan de hand van de volgende onderzoeksvragen, die in bijlage 6 worden beantwoord:

1. Zijn er in het onderzoeksgebied archeologische resten aanwezig in de vorm van grondsporen, en/of vondsten?
2. Hoe ziet de bodemopbouw in het onderzoeksgebied eruit en in hoeverre is deze intact?
3. Wat is de aard, diepteligging, samenhang en spreiding van de aanwezige archeologische resten, grondsporen en structuren (horizontaal en verticaal)?
4. Wat is de datering van de archeologische resten op basis van (chrono-)stratigrafie en typochronologie? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?
5. Welke categorieën vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)? Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het onderzoeksgebied in het verleden?
6. Welke depositionele en post-depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?
7. Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?
8. Wat is de relatie met omliggende historische/archeologische resten?
9. Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten (gaafheid en conserveringsgraad)? Is sprake van (een) behoudenswaardige archeologische vindplaats(en)?
(Maak voor het beantwoorden van deze vraag gebruik van de KNA-waarderingssystematiek).
10. Kan op basis van de resultaten een advies geformuleerd worden t.a.v. het vervolg in de archeologische monumentenzorg (vrijgeven/behoud *in situ*/opgraven). Zo ja, hoe luidt deze?
11. Zijn er vanuit de toestand van de archeologische resten, bodemcondities en toekomstig gebruik mogelijkheden voor behoud *in situ*?
12. Bij afwezigheid van een vindplaats; wat is hier de verklaring voor (verstoord, ander landschap dan verwacht, e.d.)?

4. Methodiek

Het veldwerk heeft plaatsgevonden op 4 augustus 2021 en werd uitgevoerd door Matthijs Sonneveld (KNA-archeoloog BA) en Daniel van Hazel onder leiding van André Kerkhoven (senior KNA-archeoloog) van Transect b.v. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform het Programma van Eisen (Magdelijns 2021). Figuren 3 t/m 7 geven een impressie van het plangebied en de werkzaamheden.

Twee proefsleuven van ca. 12 x 4 m zijn aangelegd. Daarbij werd laagsgewijs tot een niveau van gemiddeld 18,30 m +NAP gegraven (ca. 60 cm -Mv). Op dit niveau bevinden zich dekzandafzettingen. Tijdens de aanleg werd gelet op de aanwezigheid van eventuele archeologische sporen en vondsten. Vlakfoto's zijn direct na aanleg van het vlak genomen. Van het vlak is om de 5 m een hoogtemaat genomen; ook werden maaiveldhoogtes genomen met de dGPS. Per werkput is een profielkolom van 1 m breed afgestoken tot 30 cm in de C-horizont, gefotografeerd en getekend. Vondsten werden verzameld per laag / spoor en aanlegvondsten per vak van maximaal 5 x 4 m. Hierbij is tevens gebruik gemaakt van een metaaldetector. Alle drie de sporen werden gecoupeerd om de onderzoeksvragen uit het PvE te kunnen beantwoorden en om het plangebied te kunnen karteren en waarderen. Alle relevante informatie is in de database beschreven. Aan het einde van de veldwerkdag werden de twee sleuven weer dichtgedraaid.

Figuur 3. Impressie van het plangebied bij aanvang van de werkzaamheden.

Figuur 4. Overzicht van vlak 1 in werkput 1 met daarin drie sporen (S.1 t/m S.3).

Figuur 5. Overzicht van vlak 1 in werkput 2 met daarin twee recente verstoringen.

Figuur 6. Aan het einde van het proefsleuvenonderzoek werden de putten weer dichtgedraaid.

5. Resultaten

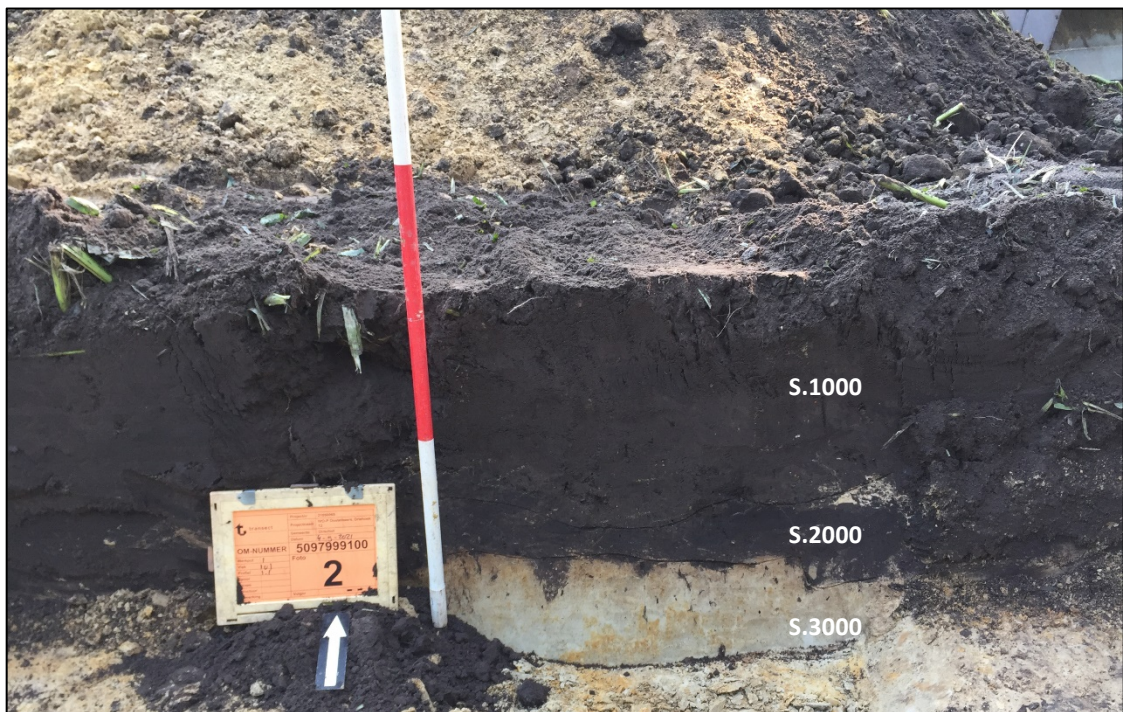
5.1 Bodemopbouw

De bodemopbouw is eenduidig in het plangebied en bestaat uit twee tot drie verschillende bodemlagen. Van boven naar beneden zijn in werkput 1 aangetroffen (figuren 7 en 8):

- S.1000: dikke bouwvoor, bestaande uit donkerbruingrijs, licht siltig, matig fijn en humeus zand.
- S.2000: (sub-)recent bouwlanddek, dat bestaat uit donkergrijsbruin gevlekt, humeus, matig fijn en licht siltig zand. Het bouwlanddek is niet gehomogeniseerd en bevat lichtgeelwitte zandvlekken her en der, een aanwijzing dat het geen oud bouwlanddek betreft.
- S.3000: C-horizont, die bestaat uit lichtgeelwit, matig fijn en lemig zand met wat roestvlekken. De top van S.3000, die als gevolg van landbewerkingen licht afgetopt is, bevindt zich op een niveau van ca. 18,30 m +NAP (ca. 60 cm -Mv).

Werkput 2 bestaat enkel uit S.1000 met daaronder een (afgetopte) C-horizont (S.3000) (figuren 9 en 10). Vanwege het ontbreken van het bouwlanddek S.2000 ligt het niveau van de top van S.3000 op ca. 18,40 m +NAP (60 cm -Mv).

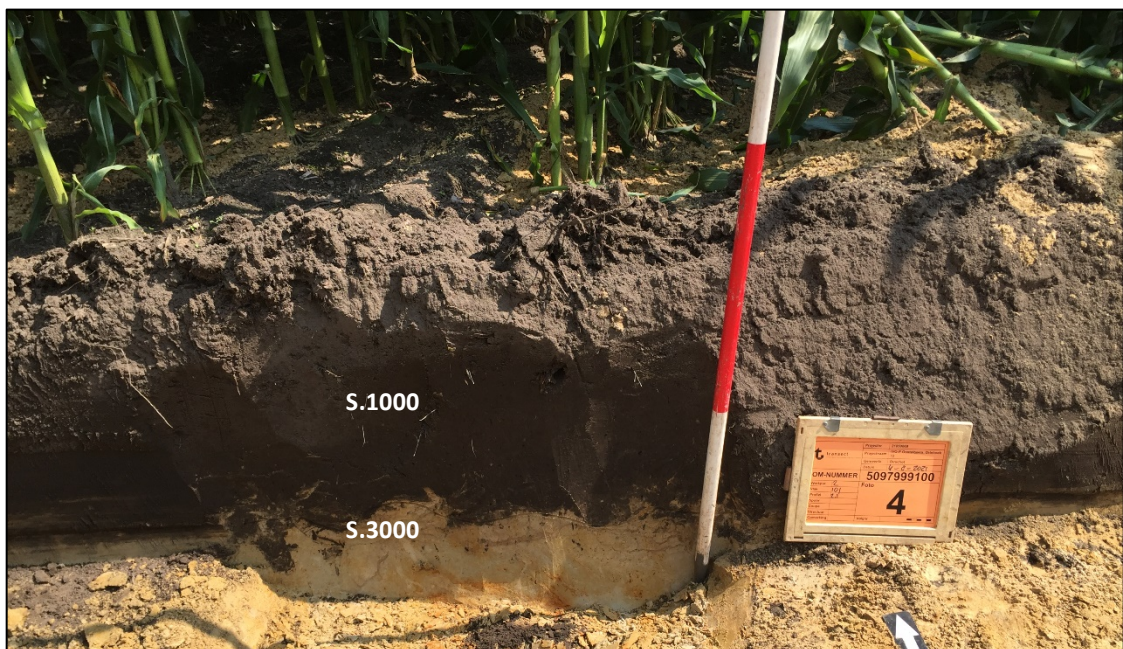
Uit het vooronderzoek (Lepage 2018) bleek dat de bodem was verploegd tot een diepte van 50 - 70 cm -Mv. Deze dikte komt globaal overeen met de dikte van de bouwvoor S.1000 tijdens het proefsleuvenonderzoek. S.2000 was in de boringen niet als zodanig herkend en vermoedelijk gerekend tot het verploegde pakket.

Figuur 7. Profiel 1.1. in werkput 1, vlak 101. Aan de basis van het (sub-)recente bouwlanddek S.2000 werden schopsteken / ploegsporen aangetroffen.

Figuur 8. Profiel 1.2. in werkput 1, vlak 101 met een vergelijkbare bodemopbouw als profiel 1.1.

Figuur 9. Profiel 2.1. in werkput 2, vlak 101.

Figuur 10. Profiel 2.2. in werkput 2, vlak 101 met een vergelijkbare bodemopbouw als profiel 2.1.

5.2 Sporen

In het onderzoeksgebied zijn drie sporen aangetroffen (S.1 t/m S.3), die alle drie in werkput 1 in vlak 1 liggen (op ca. 18,30 m +NAP).

S.1 en S.3 zijn greppels. S.1 is 70 cm diep (figuur 11) en S.3 is 46 cm diep (figuur 12) vanaf het vlakniveau. In S.1 zijn twee vullingen herkend. Vulling 1 bestaat uit bruingrijs, licht siltig zand en is licht humeus. De tweede vulling aan de basis is meer humeus van aard en donkerbruin van kleur. Vulling 1 lijkt wat spoellijnen te bevatten, wat aan kan geven dat de greppel watervoerend is geweest en onderdeel heeft uitgemaakt van een afwateringsysteem binnen het plangebied. Anderzijds kunnen de spoellagen erop duiden dat de greppel langzaam is dichtgeraakt met inspoelend materiaal. In S.3 werd één vulling herkend, bestaande uit donkerbruin / geel gevlekt, licht siltig zand, alhoewel de basis vooral donkerbruin is.

De oriëntatie van S.3 is ongeveer van oost naar west, terwijl S.1 noordoost - zuidwest is georiënteerd. S.3 lijkt een andere functie te hebben gehad, mogelijk is het een perceleringsgreppel geweest. De vulling duidt op een demping van de greppel met vermoedelijk nabijgelegen grond.

Historische kaarten zijn geraadpleegd om de functie van de greppels te achterhalen. Het plangebied is altijd 'leeg' geweest op bestudeerde kaarten vanaf het kadastrale Minuutplan uit 1811 - 1832, waarmee zowel de functie als de datering van de greppel onzeker blijft. Aan de hand van vondstmateriaal werd bekend dat de greppels niet ouder zijn dan de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd (zie de volgende paragraaf '5.3 Vondsten').

S.2 is in eerste instantie geïnterpreteerd als een langwerpige, smalle kuil van maximaal 10 cm diep (figuren 13 en 14). In de kuil werd geen vondstmateriaal aangetroffen. Een tweede mogelijkheid is dat S.2 de basis betreft van de boven het dekzand gelegen (sub-)recente bouwlanddek S.2000, in de vorm van een dieper reikend ploegspoor. Hogerop (boven vlak 1, maar onder de bouwvoor) werden namelijk moderne ploegsporen aangetroffen (figuur 15).

In werkput 2 waren twee recente verstoringen aanwezig (hierin werd wat plastic aangetroffen) die zich in de grond insneden vanaf de bouwvoor tot in de C-horizont.

De drie sporen zijn gerekend tot het complextype 'sporen van landgebruik' uit de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd.

Figuur 11. Gedeeltelijke coupe door S.1, greppel in werkput 1, vlak 1. In de coupe zijn twee vullingen herkend.

Figuur 12. Coupe door S.3, greppel in werkput 1 vlak 1.

Figuur 13. S.2 (kuil) links naast de greppel S.3. Mogelijk betreft S.2 echter een restant van een modern ploegspoor (zie figuur 15).

Figuur 14. Coupe door S.2, waarvan de basis onregelmatig is.

Figuur 15. Moderne ploegsporen aan de basis van S.2000 in werkput 1.

5.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek werden vier vondsten verzameld (tabel 1), die enkel bestaan uit aardewerkscherven, die werden gedateerd in de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd. De scherven werden gevonden in beide greppels. Uit S.1 waren drie scherven afkomstig en uit S.3 één scherf.

In S.1 werden drie wandscherven roodbakkend aardewerk gevonden, waarvan het glazuur is verweerd en dof is geworden. Vermoedelijk zijn de drie scherven oorspronkelijk in- en uitwendig geglaazuurd geweest. De scherven worden gedateerd in de 15e - 19e eeuw, maar kunnen vanwege het kleine formaat niet aan een bepaald gebruiksvoorwerp worden toegeschreven.

Een wandscherf roodbakkend aardewerk is afkomstig uit S.3 en lijkt spaarzaam geglaazuurd te zijn. Ook deze scherf is erg klein en kan ook niet nader worden gedetermineerd op type gebruiksvoorwerp. De scherf is algemeen gedateerd in de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd.

Vermoedelijk zijn de scherven in de greppels gekomen toen deze werden gedempt. De aardewerkscherven zijn dan ook aangetroffen in een secundaire / niet-gesloten context, waarmee ze weinig informatiewaarde leveren over de geschiedenis van het plangebied zelf. Wel geven ze een globale datering aan de lagen; zo kunnen de greppels niet ouder zijn dan de jongst aangetroffen vondst daarin. Beide greppels worden daarmee gedateerd in de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd.

De gaafheid en conservering van de scherven is matig.

6. Waardestelling

Concluderend zijn in het plangebied drie muurfunderingen gevonden, die behoren tot het complextype sporen van landgebruik. De sporen werden op basis van stratigrafische ligging, scherpe spoorcontouren en vondstmateriaal gedateerd in de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd.

De drie sporen worden aangemerkt als vindplaats en als zodanig gewaardeerd. Dit gebeurt volgens een vaste systematiek, vastgelegd in KNA-protocol 4003 (Specificatie VS06) en KNA-Bijlage IV 'Waarderen van vindplaatsen'. De waardestelling gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit (tabel 2). De eerste is niet van toepassing, omdat de eventuele vindplaats niet bovengronds zichtbaar is. Alleen de laatste twee niveaus zijn op dit onderzoek van toepassing. De fysieke kwaliteit is gebaseerd op de conservering en gaafheid van de aangetroffen archeologische sporen c.q. vindplaats. De conservering geeft aan in hoeverre de resten behouden zijn, de gaafheid en in hoeverre een eventuele vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

De aangetroffen resten worden vervolgens getoetst op inhoudelijke kwaliteit. Het gaat hierbij om de zeldzaamheidswaarde, de informatiewaarde, ensemblewaarde (of contextwaarde) en de representativiteit. Ook hier geldt: drie punten voor een hoge, twee punten voor een middelhoge en één punt voor een lage beoordeling. Bij een beoordeling van in totaal 7 of meer punten voor de categorieën 'zeldzaamheid', 'informatiewaarde' en 'ensemblewaarde' kan een eventuele vindplaats alsnog als behoudenswaardig worden aangemerkt.

Beleving

Voor wat betreft beleving kan de vindplaats niet gescoord worden, omdat deze niet bovengronds zichtbaar is of kan worden.

Fysieke kwaliteit

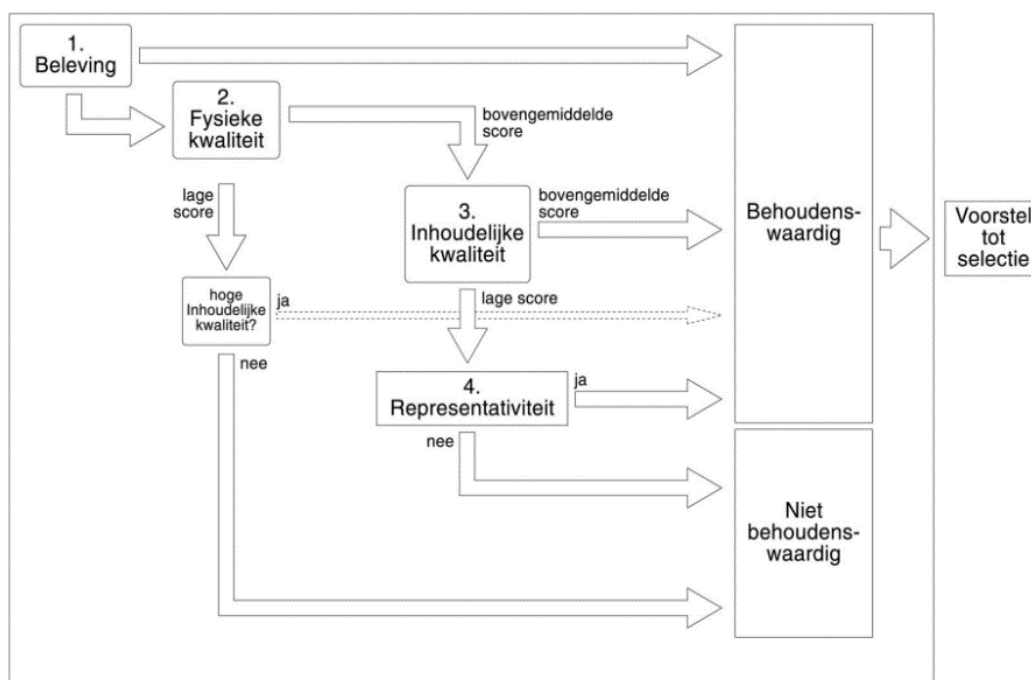
De drie sporen zijn gaaf en goed geconserveerd. De sporen steken duidelijk af tegen de natuurlijke ondergrond. Ze zijn niet verstoord door recente verstoringen. De bodemopbouw bleek dan ook redelijk tot goed intact te zijn. De vondsten zijn echter matig geconserveerd en gaaf. De vier roodbakende scherven zijn verweerd en klein van formaat (hoge fragmentatiegraad). Aan de fysieke kwaliteit zijn daarmee in totaal vier van de zes punten toegekend (tabel 2).

Inhoudelijke kwaliteit

De vindplaats scoort laag op de kwaliteitscriteria zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Sporen van landgebruik uit de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd zijn niet zeldzaam en hebben een lage informatiewaarde en ensemblewaarde. In totaal zijn drie van de negen punten gegeven aan de inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats. Voor *representativiteit* geldt daarmee 'Nee', omdat greppels en kuilen of ploegsporen als gevolg van landgebruik veelvoorkomende archeologische waarden zijn, zowel in de directe omgeving van het plangebied als daarbuiten. Zo werden bij een archeologische begeleiding ca. 400 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied ook een gedempte greppel uit de Nieuwe tijd gevonden (onderzoeksmelding 2414150100; Delporte 2014).

Tabel 2. Waardestelling.

Waarden	Criteria	Score – hoog	Score -	Score - laag
Beleving	<i>Schoonheid</i>		Wordt niet gescoord	
	<i>Herinneringswaarde</i>		Wordt niet gescoord	
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid</i>		2	
	<i>Conservering</i>		2	
Inhoudelijke	<i>Zeldzaamheid</i>			1
	<i>Informatiewaarde</i>			1
	<i>Ensemblewaarde</i>			1
	<i>Representativiteit</i>		Nee	

Figuur 16. Waarderingscriteria (bron: www.sikb.nl).

Op basis van de waarderingstabel (tabel 2) en het stroomdiagram in figuur 16 is geconcludeerd dat in het plangebied geen sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. De hoge verwachting op archeologische resten uit het Neolithicum - de Late-Middeleeuwen vanuit het vooronderzoek (Lepage 2018) kan deels worden bevestigd. Voor de periode Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd geldt een hoge verwachting op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek, terwijl voor de overige perioden een lage verwachting geldt.

7. Conclusie en advies

Conclusie

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn drie sporen en vier vondsten aangetroffen. Twee proefsleuven van 12 x 4 m zijn aangelegd in de top van het dekzand op een diepte van gemiddeld 18,30 m +NAP (60 cm -Mv). De drie sporen bestaan uit twee greppels en een kuil of ploegspoor uit de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd en zijn gerekend tot het complextype 'sporen van landgebruik'. De greppels zijn niet teruggevonden op kaarten vanaf de vroeg-19e eeuw en zouden ofwel een oudere datering kunnen hebben (maar niet ouder dan de Late-Middeleeuwen), of ze zijn nooit gekarteerd geweest. Slechts vier wandfragmenten roodbakkend aardewerk zijn gevonden in de greppels S.1 en S.3 die in de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd werden gedateerd. De scherven zijn aangetroffen in een secundaire context (in de greppels terechtgekomen bij de demping ervan) en zeggen daarmee weinig over het gebruik van het onderzoeksgebied in het verleden.

De bodem bestaat uit een bouwvoor (S.1000), gelegen op lichtgeelwit, lemig dekzand (S.3000) in werkput 2. In werkput 1 werd tussen beide bodemlagen een (sub-)recent bouwlanddek aangetroffen (S.2000), die niet nader gedateerd kon worden bij gebrek aan vondsten, maar is niet gehomogeniseerd en bevat lichtgeelwitte zandvlekken her en der. De bodemopbouw in werkput 1 is dus meer intact dan in werkput 2. De C-horizont lijkt licht te zijn afgetopt, zeker in werkput 2 waar S.2000 ontbreekt en de bouwvoor direct op het dekzand ligt.

De hoge verwachting op archeologische resten uit het Neolithicum - de Late-Middeleeuwen vanuit het vooronderzoek (Lepage 2018) kan deels worden bevestigd. Voor de periode Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd geldt een hoge verwachting op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek, terwijl voor de overige perioden een lage verwachting geldt.

Het onderzoek moest de vraag beantwoorden of in het onderzoeksgebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is (PvE, Magdelijns 2021). Samenvattend maken de drie sporen in het onderzoeksgebied onderdeel uit van het complextype 'sporen van landgebruik' uit de Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd, die op basis van de waardestelling geen onderdeel uitmaken van een behoudenswaardige vindplaats.

Selectieadvies voor het plangebied

In het onderzoeksgebied, dat deel uitmaakt van een groter plangebied, is geen behoudenswaardige vindplaats aangetroffen. Wij adviseren dan ook dat het plangebied wordt vrijgegeven voor verdere ontwikkeling. Het bevoegd gezag heeft beslissingsbevoegdheid in deze en zal al dan niet instemmen met dit advies.

In het algemeen attenderen wij erop dat bij grondwerkzaamheden alsnog archeologische resten kunnen worden aangetroffen, ondanks het uitgevoerde onderzoek. Hiervoor geldt vanuit de Erfgoedwet een wettelijke verplichting om archeologische resten te melden. Dit kan via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) te Amersfoort, dan wel via de gemeente.

Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden

- Archeologisch Informatie Systeem III (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2016.
- www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl
- www.bodemloket.nl
- www.dinoloket.nl
- www.sikb.nl
- www.topotijdreis.nl

Literatuur

- Boelsma, J., M. Sonneveld, 2021. Oostelbeers, Hoogeindseweg. Gemeente Oirschot (NB). Een Inventariserend Veldonderzoek (verkennde fase), Transect b.v., Nieuwegein (Transect-rapport 3670).
- Bont, C., de, 1993. *Al het merkwaardige in bonte afwisseling: een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant*, Waalre.
- Delporte, F.M.J., 2014. *Archeologisch onderzoek plangebied Kerkstraat/Beukenhaag/Driehoek te Oostelbeers*, Grontmij-rapport 334880.
- Doesburg, J., van/M. de Boer/J. Deeben/B.J. Groenewoud/T. de Groot (red.), 2007. *Essen in zicht. Essen en plaggendecken in Nederland: onderzoek en beleid*, Amersfoort (NAR 34).
- Lepage, H.A.S., 2018. *Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennde fase. Oostelbeers, Driehoek (ong.), gemeente Oirschot (NB)*, Nieuwegein (Transect-rapport 1996).
- Magdelijns, N., 2021. *Transect-PvE 20201007/NM1.4. Oostelbeers, Driehoek, deelgebied 1. Gemeente Oirschot (NB). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven,*
- *karterende en waarderende fase, met mogelijkheid tot een doorstart naar opgraven*, Transect b.v., Nieuwegein.
- Roymans, J.A.M., 1999. *Escomplex Oostelbeers, gemeente Oirschot; een waarderend booronderzoek*, RAAP-briefrapport 1999-1266.
- SIKB, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1* (KNA 4.1).

Figuren en tabellen

- Figuur 1. Topografische kaart met de locatie van het plangebied.
- Figuur 2. Boorpuntenkaart uit booronderzoek (Uit: Lepage 2018).
- Figuur 3. Impressie van het plangebied bij aanvang van de werkzaamheden.
- Figuur 4. Overzicht van vlak 1 in werkput 1 met daarin drie sporen (S.1 t/m S.3).
- Figuur 5. Overzicht van vlak 1 in werkput 2 met daarin twee recente verstoringen.
- Figuur 6. Aan het einde van het proefsleuvenonderzoek werden de putten weer dichtgedraaid.
- Figuur 7. Profiel 1.1. in werkput 1, vlak 101. Aan de basis van het (sub-)recente bouwlanddek S.2000 werden schopsteken / ploegsporen aangetroffen.
- Figuur 8. Profiel 1.2. in werkput 1, vlak 101 met een vergelijkbare bodemopbouw als profiel 1.1.
- Figuur 9. Profiel 2.1. in werkput 2, vlak 101.
- Figuur 10. Profiel 2.2. in werkput 2, vlak 101 met een vergelijkbare bodemopbouw als profiel 2.1.

- Figuur 11. Gedeeltelijke coupe door S.1, greppel in werkput 1, vlak 1. In de coupe zijn twee vullingen herkend.
- Figuur 12. Coupe door S.3, greppel in werkput 1 vlak 1.
- Figuur 13. S.2 (kuil) links naast de greppel S.3. Mogelijk betreft S.2 echter een restant van een modern ploegspoor (zie figuur 15).
- Figuur 14. Coupe door S.2, waarvan de basis onregelmatig is.
- Figuur 15. Moderne ploegsporen aan de basis van S.2000 in werkput 1.
- Tabel 2. Waardestelling.
- Figuur 16. Waarderingscriteria (bron: www.sikb.nl).

Bijlage 1. Archeologische periode-indeling voor Nederland

Periode	Deel-/subperiode	Van	Tot
Recent		1945 na Chr.	2050 na Chr.
Nieuwe tijd	Nieuwe tijd C	1850 na Chr.	1945 na Chr.
	Nieuwe tijd B	1650 na Chr.	1850 na Chr.
	Nieuwe tijd A	1500 na Chr.	1650 na Chr.
Middeleeuwen	Late-Middeleeuwen B	1250 na Chr.	1500 na Chr.
	Late-Middeleeuwen A	1050 na Chr.	1250 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen D	900 na Chr.	1050 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen C	725 na Chr.	900 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen B	525 na Chr.	725 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen A	450 na Chr.	525 na Chr.
Romeinse tijd	Laat-Romeinse tijd B	350 na Chr.	450 na Chr.
	Laat-Romeinse tijd A	270 na Chr.	350 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd B	150 na Chr.	270 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd A	70 na Chr.	150 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd B	25 na Chr.	70 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd A	12 voor Chr.	25 na Chr.
IJzertijd	Late-IJzertijd	250 voor Chr.	12 voor Chr.
	Midden-IJzertijd	500 voor Chr.	250 voor Chr.
	Vroege-IJzertijd	800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd	Late-Bronstijd	1100 voor Chr.	800 voor Chr.
	Midden-Bronstijd B	1500 voor Chr.	1100 voor Chr.
	Midden-Bronstijd A	1800 voor Chr.	1500 voor Chr.
	Vroege-Bronstijd	2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum	Laat-Neolithicum B	2450 voor Chr.	2000 voor Chr.
	Laat-Neolithicum A	2850 voor Chr.	2450 voor Chr.
	Midden-Neolithicum B	3400 voor Chr.	2850 voor Chr.
	Midden-Neolithicum A	4200 voor Chr.	3400 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum B	4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum A	5300 voor Chr.	4900 voor Chr.
Mesolithicum	Laat-Mesolithicum	6450 voor Chr.	4900 voor Chr.
	Midden-Mesolithicum	7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
	Vroeg-Mesolithicum	8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum	Laat-Paleolithicum B	18.000 BP	8.800 voor Chr.
	Laat-Paleolithicum A	35.000 BP	18.000 BP
	Midden-Paleolithicum	300.000 BP	35.000 BP
	Vroeg-Paleolithicum	-	300.000 BP